

УДК 342.518:620.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.3.57>

РОЛЬ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

Попович Т.П.,*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри теорії та історії держави і права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID: 0000-0002-8333-3921*

Попович Т.П. Роль органів виконавчої влади у сфері енергоефективності.

У статті здійснено аналіз ролі органів виконавчої влади у сфері енергоефективності в контексті сучасної трансформації публічного управління та євроінтеграційних процесів. Досліджено нормативно-правові засади формування й реалізації державної політики у зазначеній сфері; акцентовано на значенні Законів України «Про енергетичну ефективність» і «Про енергетичну ефективність будівель», підзаконних актів Кабінету Міністрів України, що регламентують впровадження систем енергетичного менеджменту, а також правових актів Європейського Союзу, які визначають сучасні орієнтири розвитку політики енергоефективності. Проаналізовано компетенцію Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України, а також місцевих державних адміністрацій у механізмі забезпечення енергоефективності. Обґрунтовано, що сучасна модель управління у сфері енергоефективності має міжгалузевий характер, оскільки охоплює стратегічне планування, нормотворчу діяльність, міжвідомчу координацію, енергетичний моніторинг, фінансові інструменти підтримки, організацію енергетичного менеджменту та контроль за досягненням цільових показників. Встановлено, що Кабінет Міністрів України виконує системоутворюючу функцію, забезпечуючи цілісність державної політики у сфері енергоефективності, тоді як Держенергоефективності здійснює спеціальну координаційно-імплементаційну функцію, поєднуючи організаційне, аналітичне, інформаційне та методичне забезпечення реалізації державних рішень. Доведено, що євроінтеграційний вектор розвитку України суттєво впливає на зміст повноважень органів виконавчої влади у сфері енергоефективності та зумовлює необхідність подальшої імплементації *acquis* Європейського Союзу у національну правову систему. Зроблено висновок, що підвищення ефективності державної політики у досліджуваній сфері передбачає посилення правової визначеності компетенції органів виконавчої влади, удосконалення механізмів міжвідомчої координації, розширення інструментів моніторингу й контролю, а також зміцнення інституційної спроможності органів виконавчої влади на центральному та місцевому рівнях.

Ключові слова: енергоефективність, органи виконавчої влади, державна політика, Кабінет Міністрів України, Держенергоефективності, енергетичний менеджмент, європейська інтеграція.

Popovich T.P. The role of executive authorities in the field of energy efficiency.

The article provides a legal analysis of the role of executive authorities in the field of energy efficiency in the context of the current transformation of public governance and European integration processes. The study examines the legal framework for the formation and implementation of state policy in this field; emphasis is placed on the significance of the Laws of Ukraine "On Energy Efficiency" and "On Energy Efficiency of Buildings", secondary legislation of the Cabinet of Ministers of Ukraine regulating the introduction of energy management systems, as well as legal acts of the European Union that define the current directions of energy efficiency policy development. The competence of the Cabinet of Ministers of Ukraine, central executive authorities, the State Agency on Energy Efficiency and Energy Saving of Ukraine, and local state administrations within the mechanism of ensuring energy efficiency is analysed. It is substantiated that the current governance model in the field of energy efficiency is intersectoral in nature, since it covers strategic planning, rule-making activity, interagency coordination, energy monitoring, financial support instruments, organisation of energy management, and control over the achievement of target indicators. It is established that the Cabinet of Ministers of Ukraine performs a system-forming function by ensuring the integrity of state policy in the field of energy efficiency, whereas the State Agency on Energy Efficiency and Energy Saving of Ukraine carries out a special coordination and implementation function, combining organisational, analytical, informational, and methodological support for the implementation of state decisions. It is proved that Ukraine's European integration vector significantly affects the scope of powers exercised by executive authorities in the field of energy efficiency and determines the need for further implementation of the European Union *acquis* into the national

legal system. It is concluded that increasing the effectiveness of state policy in the studied field requires strengthening the legal certainty of the competence of executive authorities, improving mechanisms of interagency coordination, expanding monitoring and control instruments, and enhancing the institutional capacity of executive authorities at both central and local levels.

Key words: energy efficiency, executive authorities, state policy, Cabinet of Ministers of Ukraine, State Agency on Energy Efficiency and Energy Saving of Ukraine, energy management, European integration.

Постановка проблеми. Проблематика енергоефективності в сучасних умовах є не лише економічною або технологічною, а й безпосередньо правовою. Для України вона пов'язана із забезпеченням енергетичної безпеки, зменшенням енергетичної залежності, належним функціонуванням публічного сектору, післявоєнним відновленням, а також виконанням міжнародних і євроінтеграційних зобов'язань. Закон України «Про енергетичну ефективність» визначає загальні правові, економічні та організаційні засади діяльності у цій сфері, а Закон України «Про енергетичну ефективність будівель» конкретизує відповідні механізми у відносинах, пов'язаних із будівельним фондом [1; 2]. Унаслідок цього саме органи виконавчої влади стають центральною ланкою формування та реалізації державної політики у сфері енергоефективності.

Актуальність теми зумовлюється також розвитком європейського правового регулювання. Директива (ЄС) 2023/1791 про енергоефективність посилила вимоги до держав у частині стратегічного планування, управління, збору даних, енергетичного менеджменту та реалізації принципу "energy efficiency first", у свою чергу, Директива (ЄС) 2024/1275 щодо енергетичних характеристик будівель закріпила нові підходи до модернізації будівельного сектору [3; 4]. Як наслідок, національна система органів виконавчої влади має забезпечувати не лише внутрішнє адміністрування, а й послідовне наближення національного регулювання до *acquis* ЄС.

Стан наукової розробки теми. Питання енергоефективності традиційно досліджуються у межах адміністративного, господарського, енергетичного та екологічного права. Водночас саме інституційно-правовий аспект, пов'язаний із роллю органів виконавчої влади у сфері енергоефективності, потребує окремого доктринального аналізу. Відтак, сучасні зарубіжні дослідження звертають увагу на те, що результативність політики енергоефективності залежить не лише від технічних рішень, а й від якості публічного управління, узгодженості державних рішень, процедур моніторингу та управлінської спроможності органів влади [5–7].

Метою статті є дослідження та здійснення аналізу правової ролі органів виконавчої влади у сфері енергоефективності та характеристика основних напрямів реалізації державної політики у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Правове регулювання сфери енергоефективності в Україні має багаторівневий характер. Його основу становлять закони, які визначають загальні засади функціонування системи енергоефективності, а також підзаконні акти Кабінету Міністрів України, що деталізують механізми реалізації державної політики. Така конструкція є закономірною: закон окреслює предмет, принципи та суб'єктний склад правовідносин, тоді як підзаконне регулювання забезпечує процедурну й організаційну конкретизацію. Саме в цій площині і проявляється центральна роль органів виконавчої влади, оскільки вони не лише беруть участь у підготовці відповідної нормативної бази, але й забезпечують її практичне застосування.

Провідне місце в системі суб'єктів публічного управління у сфері енергоефективності належить Кабінету Міністрів України. Уряд забезпечує проведення державної політики у відповідній сфері, спрямовує та координує діяльність центральних органів виконавчої влади, затверджує порядки, умови та механізми реалізації державних програм, а також схвалює стратегічні документи. З огляду на це Кабінет Міністрів України виконує не лише загальну управлінську функцію, а й функцію правової інтеграції різних напрямів державної політики, пов'язаних з енергетикою, економікою, бюджетним плануванням, відновленням інфраструктури та європейською інтеграцією [8].

Національний план з енергетики та клімату на період до 2030 року має особливе значення для з'ясування та розкриття ролі виконавчої влади. Він є прикладом документа стратегічного характеру, у якому енергоефективність розглядається вже не як ізольований напрям, а як складова загальної моделі енергетичного та кліматичного врядування. Саме тому для реалізації відповідних цілей недостатньо компетенції одного спеціалізованого органу: потрібна узгоджена діяльність різних центральних органів виконавчої влади, які мають власні секторальні повноваження [8; 9]. З цієї точки зору роль Кабінету Міністрів України полягає у забезпеченні цілісності державної політики та недопущенні її фрагментації.

Особливе місце серед центральних органів виконавчої влади займає Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. Положення про Держенергоефективності за-

кріплює його правовий статус, основні завдання, функції та повноваження [10]. Саме цей орган слід розглядати як спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади, на який покладено реалізацію державної політики у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження, збільшення частки альтернативних видів палива та підвищення рівня енергоефективності в різних секторах економіки. Тим самим Держенергоефективності виконує роль функціонального ядра державного управління у відповідній сфері.

Правова природа компетенції Держенергоефективності є переважно координаційно-імплементаційною. На відміну від міністерств, які переважно відповідають за формування державної політики у певних секторах, Держенергоефективності забезпечує організаційне, методичне, інформаційне та аналітичне супроводження її реалізації, що робить його повноваження міжгалузевими за своєю сутністю [10]. Відтак, енергоефективність не може бути віднесена виключно до сфери енергетики у вузькому розумінні, оскільки вона стосується будівель, промисловості, транспорту, публічного сектору, бюджетного планування, системи моніторингу та цифрового обліку. Унаслідок цього спеціально уповноважений орган має діяти як координатор, а не лише як виконавець окремих адміністративних функцій.

Значний інтерес становить також інститут енергетичного менеджменту. Постановою Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2021 р. № 1460 затверджено порядок впровадження систем енергетичного менеджменту, а в 2024 році до нього було внесено відповідні зміни [11; 12]. У такий спосіб держава перейшла від загальних законодавчих декларацій до детального процедурного моделювання внутрішньої організації роботи органів державної влади та підпорядкованих їм установ у сфері раціонального використання енергоресурсів. Це має особливе значення, оскільки енергоефективність у публічному секторі починає розумітися не лише як політична мета, а як щоденний адміністративний обов'язок відповідних органів та посадових осіб.

У цілому впровадження систем енергетичного менеджменту дозволяє краще зрозуміти зміст ролі органів виконавчої влади. У цій площині вони виступають одночасно і суб'єктами регулювання, і суб'єктами власного організаційного перетворення. Держава зобов'язує свої органи впроваджувати механізми енергетичного моніторингу, призначати відповідальних осіб, збирати й аналізувати показники, планувати заходи з підвищення ефективності. Внаслідок цього відбувається інституціоналізація енергоефективності всередині самої системи виконавчої влади [11; 12].

Окремим напрямом реалізації повноважень органів виконавчої влади є фінансове забезпечення політики енергоефективності. Закон України № 3035-IX передбачив створення Державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації [13]. У подальшому Кабінет Міністрів України затвердив Порядок використання коштів цього фонду [14]. Таким чином, виконавча влада отримала інструмент, за допомогою якого енергоефективність забезпечується не лише нормативно, а й фінансово. Це є принципово важливим, адже без належних фінансових механізмів навіть якісно побудована система органів влади часто лишається декларативною.

Роль центральних органів виконавчої влади у сфері енергоефективності не вичерпується компетенцією Держенергоефективності. Для належної реалізації державної політики необхідна участь інших ЦОВВ, зокрема тих, що відповідають за економічну політику, інфраструктурне відновлення, фінанси, регіональний розвиток, житлову політику, екологію та функціонування бюджетної сфери. Це пояснюється тим, що енергоефективність є горизонтальною політикою, яка перетинає межі окремих галузей. Саме тому для її реалізації потрібен не стільки ізольований розподіл повноважень, скільки ефективна міжвідомча координація, що має бути забезпечена урядом на нормативному й організаційному рівнях [3; 8].

У цьому контексті особливої уваги заслуговує принцип «energy efficiency first». Європейська комісія вказує, що цей принцип має враховуватися під час ухвалення рішень у сфері енергетики та за її межами [15]. Для української системи органів виконавчої влади це означає необхідність інтегрувати критерії енергоефективності в процеси підготовки програм, планів відновлення, інвестиційних рішень і нормативних актів. Отже, роль виконавчої влади поступово змінюється: від органів, що реагують на вже сформульовані цілі, до органів, які повинні вбудовувати вимоги енергоефективності в сам механізм державного управління.

Не менш важливою є роль місцевих державних адміністрацій та інших органів виконавчої влади на територіальному рівні. Саме на цьому рівні відбувається практична імплементація багатьох рішень: організація збору даних, координація роботи бюджетних установ, запровадження систем енергетичного менеджменту, участь у реалізації державних програм, пов'язаних з енергоефективністю будівель та публічної інфраструктури. Одночасно одна з найбільших проблем полягає в нерівномірній інституційній спроможності територіального рівня. У законодавстві поступово зростає кількість процедурних вимог, однак кадрові, технічні та цифрові можливості для їх реалізації в різних регіонах залишаються неоднаковими. Відтак, результативність державної політики у сфері

енергоефективності залежить не лише від правильного законодавчого закріплення компетенції, а й від реальної здатності органів виконавчої влади її реалізувати.

Євроінтеграційний фактор, безперечно, істотно посилює значення виконавчої влади у цій сфері. За оцінкою Секретаріату Енергетичного Співтовариства, законодавство України у сфері енергоефективності значною мірою наближене до оновленої Директиви про енергоефективність, а цілі до 2030 року узгоджено з Національним планом з енергетики та клімату [9]. Це означає, що органи виконавчої влади в Україні мають діяти не лише як суб'єкти національного адміністрування, а й як суб'єкти правової адаптації, відповідальні за імплементацію міжнародних та європейських стандартів.

Разом із тим, чинна модель правового забезпечення діяльності органів виконавчої влади у сфері енергоефективності не позбавлена недоліків. По-перше, зберігається фрагментарність компетенції між окремими ЦОВВ. По-друге, в багатьох випадках критично важливі елементи механізму реалізації державної політики закріплено саме на підзаконному рівні, що підвищує залежність системи енергоефективності від змін урядових підходів. По-третє, потребують вдосконалення механізми відповідальності за неналежне виконання обов'язків щодо енергетичного менеджменту, моніторингу та досягнення цільових показників. По-четверте, післявоєнне відновлення вимагатиме ще тіснішої інтеграції енергоефективності з бюджетною, інфраструктурною, житловою та екологічною політикою. Усе це дає підстави стверджувати, що енергоефективність повинна сприйматися як наскрізний правовий принцип діяльності виконавчої влади, а не як вузький сектор державного управління.

Висновки. Таким чином, роль органів виконавчої влади у сфері енергоефективності є комплексною, багаторівневою та системоутворюючою. Кабінет Міністрів України забезпечує формування цілісної державної політики, нормативну конкретизацію та міжвідомчу координацію. Центральні органи виконавчої влади реалізують секторальні та функціональні повноваження, тоді як Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України виконує спеціальну координаційно-імплементаційну роль. Територіальний рівень виконавчої влади забезпечує практичне втілення рішень у бюджетній сфері та публічній інфраструктурі.

Сучасний стан правового регулювання дає підстави стверджувати, що енергоефективність в Україні поступово перетворюється на повноцінний предмет публічного управління європейського типу. Однак для підвищення результативності відповідної політики доцільно посилити законодавчу визначеність компетенції окремих органів, удосконалити механізми міжвідомчої координації, зміцнити інституційну спроможність місцевого рівня, розширити інструменти контролю за виконанням обов'язків у сфері енергетичного менеджменту та забезпечити подальшу послідовну імплементацію *acquis* ЄС. Саме за таких умов органи виконавчої влади зможуть виконувати не лише адміністративну, а й трансформаційну функцію у сфері енергоефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про енергетичну ефективність: Закон України від 21.10.2021 № 1818-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20>.
2. Про енергетичну ефективність будівель : Закон України від 22.06.2017 № 2118-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-19>.
3. Directive (EU) 2023/1791 of the European Parliament and of the Council of 13 September 2023 on energy efficiency and amending Regulation (EU) 2023/955 (recast). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2023/1791/oj>.
4. Directive (EU) 2024/1275 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 on the energy performance of buildings (recast). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1275/oj>.
5. Mandel T., Pató Z. Towards effective implementation of the energy efficiency first principle: a theory-based classification and analysis of policy instruments. *Energy Research & Social Science*. 2024. Vol. 115. Article 103613. DOI: 10.1016/j.erss.2024.103613. URL: <https://doi.org/10.1016/j.erss.2024.103613>.
6. Pearson M. Explaining climate change policy inertia: Policymaker perspectives on building energy efficiency in the United Kingdom. *Energy Research & Social Science*. 2025. Vol. 127. Article 104243. DOI: 10.1016/j.erss.2025.104243. URL: <https://doi.org/10.1016/j.erss.2025.104243>.
7. International Energy Agency. Energy Efficiency 2024. Paris: IEA, 2024. URL: <https://www.iea.org/reports/energy-efficiency-2024>.
8. Про схвалення Національного плану з енергетики та клімату на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.06.2024 № 587-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2024-%D1%80>.
9. Energy Community Secretariat. Annual Implementation Report 2024: Ukraine. Vienna, 2024. URL: <https://www.energy-community.org>.

10. Про затвердження Положення про Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України : постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 676. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/676-2014-%D0%BF>.
11. Про впровадження систем енергетичного менеджменту: постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2021 № 1460. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1460-2021-%D0%BF>.
12. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2021 р. № 1460: постанова Кабінету Міністрів України від 10.05.2024 № 540. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-2024-%D0%BF>.
13. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації : Закон України від 11.04.2023 № 3035-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3035-20>.
14. Про затвердження Порядку використання коштів державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації : постанова Кабінету Міністрів України від 21.06.2024 № 761. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2024-%D0%BF>.
15. Commission Recommendation (EU) 2021/1749 of 28 September 2021 on Energy Efficiency First: from principles to practice — Guidelines and examples for its implementation in decision-making in the energy sector and beyond. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reco/2021/1749/oj>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 16.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026

© Попович Т.П., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0